

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/153/2002

POSTRZEGANIE STOSUNKÓW PAŃSTWO - KOŚCIÓŁ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ 2002

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W ciągu ostatnich trzech lat zmalało przekonanie o dużym wpływie Kościoła na życie kraju. Mimo to Kościół wciąż uważany jest za instytucję wpływową - ponad połowa badanych (57%) sądzi, że w dużym stopniu oddziałuje on na to, co się dzieje w kraju. Wraz ze zmniejszeniem się postrzeganego wpływu Kościoła na życie kraju zmalało także przekonanie o potrzebie jego ograniczenia. Nadal jednak dla dużej części społeczeństwa wpływ Kościoła na życie kraju jest nadmierny. Ponad dwie piąte ankietowanych (42%) uważa, że Kościół powinien w mniejszym stopniu niż dotychczas oddziaływać na to, co się dzieje w kraju. Zwiększenia jego roli w życiu publicznym oczekuje 13% badanych.
- Polacy lepiej niż osiem lat temu, w okresie pierwszego rządu koalicji SLD-PSL, postrzegają stosunki państwo - Kościół. Większość ankietowanych (60%) ocenia je jako dobre, wśród pozostałych przeważa opinia, że są „ani dobre, ani złe” (29%). Tylko nieliczni (4%) określają je jako złe.
- Stosunkowo najlepiej oceniany jest stan stosunków między Kościołem i prezydentem - ponad dwie trzecie badanych (68%) uważa, że są one dobre. Pozytywne opinie przeważają w ocenie relacji między Kościołem i Sejmem - ponad połowa respondentów (51%) sądzi, że są one dobre, blisko co czwarty (23%) uznaje za „ani dobre, ani złe”, jedynie znikomy odsetek (3%) ocenia, że są złe. Także stosunki między Kościołem a obecnym rządem odbierane są najczęściej jako dobre (48%) lub takie sobie (27%), stosunkowo rzadko - jako złe (7%).
- W ciągu ostatnich ośmiu lat wyraźnie poprawił się postrzegany stan stosunków między Kościołem i SLD: 37% badanych określa je jako dobre, 28% - jako „ani dobre, ani złe”, a 11% ocenia, że są one złe. Ponad dwie piąte ankietowanych (43%) zauważa poprawę relacji między Kościołem katolickim i SLD w ostatnich latach. Tylko nieliczni (4%) dostrzegają pogorszenie.
- Prawie dwie trzecie ankietowanych (64%) uważa, że Kościół popiera integrację Polski z Unią Europejską, stosunkowo niewielki odsetek (11%) sądzi, że jest odwrotnie. Stanowisko Kościoła wobec integracji uznaje za ważne dla siebie osobiście ponad dwie piąte respondentów (43%).

Ucichły spory dotyczące miejsca Kościoła w życiu publicznym, które były charakterystyczne przede wszystkim dla pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych. Spowodowały one gwałtowne obniżenie się społecznego autorytetu Kościoła w tym okresie. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych Kościół w znacznym stopniu odbudował swój społeczny prestiż. Poczynając od 1996 roku społeczne opinie o Kościele się ustabilizowały. Od tego momentu mniej więcej 60% Polaków pozytywnie ocenia instytucjonalny aspekt jego działalności. Tym samym Kościół - obok prezydenta RP, policji, wojska oraz radia i telewizji - należy do najlepiej ocenianych instytucji życia społecznego. Istotnym wymiarem publicznej działalności Kościoła są jego stosunki z najważniejszymi instytucjami politycznymi - rządem, prezydentem, partiami tworzącymi koalicję rządową. Obecne relacje między Kościołem i rządzącą koalicją można określić jako co najmniej poprawne. Ich obecny kształt odbiega, jak dotychczas, od obrazu, jaki obserwowaliśmy w okresie poprzedniej koalicji z udziałem SLD, w latach 1993-1997, kiedy to budowaniu dobrych stosunków nie sprzyjały m. in. liberalizacja ustawy antyaborcyjnej oraz odwlekanie ratyfikacji konkordatu między Rzeczpospolitą Polską i Watykanem. W tym kontekście interesujące jest, jak obecnie Polacy postrzegają obecność Kościoła w życiu publicznym - jego wpływ na życie kraju oraz relacje z najważniejszymi instytucjami politycznymi, a także, jaką - ich zdaniem - rolę powinien odgrywać Kościół w kwestii planowanego przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

OCENY I POSTULATY DOTYCZĄCE WPŁYWU KOŚCIOŁA

W ciągu ostatnich trzech lat zmalało przekonanie o dużym wpływie Kościoła na życie kraju, pomimo to nadal uważany on jest za instytucję wpływową¹. W dalszym ciągu ponad

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (145) przeprowadzono w dniach 7-10 czerwca 2002 roku na 1060 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

połowa badanych (57%) jest zdania, że Kościół w dużym stopniu oddziałuje na to, co się dzieje w kraju. Prawie jedna trzecia respondentów (31%) określa ten wpływ jako „ani mały, ani duży”, a tylko stosunkowo niewielka grupa (8%) sądzi, że jest on mały.

Tabela 1

Jaki jest, Pana(i) zdaniem, wpływ Kościoła na życie w kraju?*	Wskazania respondentów według terminów badań		
	V 1988	II 1999	VI 2002
	w procentach		
Bardzo duży	9	23	14
Duży	31	45	43
Ani mały, ani duży	23	24	31
Mały	9	5	6
Bardzo mały	5	1	2
Trudno powiedzieć	24	2	4

*W latach ubiegłych pytanie brzmiało „Jaki jest, Pana(i) zdaniem, wpływ Kościoła na to, co się dzieje w kraju?”

Przekonanie o dużym oddziaływaniu Kościoła na życie kraju jest tym częstsze, im ankietowani są lepiej wykształceni - wyraża je blisko połowa osób z wykształceniem podstawowym (49%) i ponad dwie trzecie z wyższym (69%). W grupach społeczno-zawodowych jest ono najbardziej rozpowszechnione wśród kadry kierowniczej, pracowników umysłowych niższego szczebla i pracujących na własny rachunek. Ponadto duży wpływ Kościoła częściej dostrzegają mieszkańcy największych miast (66%) niż osoby mieszkające w mniejszych miejscowościach, szczególnie na wsi (51%). Istotne znaczenie dla postrzegania oddziaływania Kościoła na życie kraju ma religijność ankietowanych, wyrażająca się w częstotliwości ich uczestnictwa w praktykach religijnych. Największy wpływ na to, co się dzieje w kraju, przypisują Kościołowi osoby nieuczestniczące w praktykach religijnych - prawie dwie trzecie z nich (64%) sądzi, że jest on duży (w tym 31% uważa, że bardzo duży). Z poglądem tym najrzadziej zgadzają się osoby biorące udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (48%). Opinie w tej kwestii różnicują, aczkolwiek w niewielkim stopniu, deklarowane poglądy polityczne - duże wpływy Kościoła częściej dostrzegają osoby o orientacji lewicowej (63%) niż utożsamiające się z prawicą (53%).

Wraz ze zmniejszeniem się postrzeganego wpływu Kościoła na życie w kraju zmalało także przekonanie o potrzebie jego ograniczenia. Nadal jednak dla dużej części opinii

społecznej wpływ Kościoła na życie kraju jest nadmierny. Ponad dwie piąte ankietowanych (42%) uważa, że Kościół powinien w mniejszym stopniu niż dotychczas oddziaływać na to, co się dzieje w kraju. Zwiększenia jego roli w życiu publicznym oczekuje jedynie 13% badanych, natomiast znaczną część (38%) zadowala obecna pozycja Kościoła.

Tabela 2

Czy, Pan(i) zdaniem, Kościół powinien mieć większy niż dotychczas czy mniejszy wpływ na życie w kraju? *	Wskazania respondentów według terminów badań		
	V 1988	II 1999	VI 2002
	w procentach		
Zdecydowanie większy	9	1	3
Raczej większy	21	4	10
Taki sam jak teraz	37	31	38
Raczej mniejszy	9	35	25
Zdecydowanie mniejszy	5	26	17
Trudno powiedzieć	20	4	8

*W latach ubiegłych pytanie brzmiało: „Czy, Pana(i) zdaniem, powinno się zapewnić Kościołowi większy niż dotychczas czy mniejszy wpływ na życie w kraju?”

Opinie w tej kwestii różnicuje wykształcenie. Postulaty zmniejszenia wpływu Kościoła są tym częstsze, im wyższe jest wykształcenie badanych - oczekuje tego jedna trzecia ankietowanych z wykształceniem podstawowym (33%) i więcej niż połowa z wyższym (52%). Opinie na ten temat najsilniej jednak określa światopogląd badanych: ich religijność i deklarowane poglądy polityczne, a co za tym idzie także preferencje partyjne. Im rzadsze deklaracje udziału w praktykach religijnych, tym częstsze przekonanie o potrzebie ograniczenia wpływów Kościoła - wyraża je niemal jedna piąta badanych uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (19%) i ponad dwie trzecie w ogóle niepraktykujących (68%). Jednocześnie wzrostu znaczenia Kościoła w Polsce chciałaby jedna trzecia osób najczęściej praktykujących (33%) i 5% niepraktykujących. Postulaty zmniejszenia wpływu Kościoła na życie kraju częściej formułują badani identyfikujący się z lewicą (57%) niż osoby o orientacji centrowej (49%) i, przede wszystkim, prawicowej (22%). Wśród tych ostatnich również często można spotkać pogląd przeciwny - że oddziaływanie Kościoła na to, co się dzieje w kraju, jest zbyt małe. Największe zróżnicowanie opinii na ten temat występuje w elektoratach partyjnych. Zwolennicy LPR najczęściej

chcieliby zwiększenia wpływu Kościoła na życie kraju, sympatycy PiS, PSL i PO - zachowania *status quo* pozycji Kościoła, a elektoraty SLD i Samoobrony - zmniejszenia jego wpływu.

Tabela 3

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Czy, Pana(i) zdaniem, Kościół powinien mieć większy niż dotychczas czy mniejszy wpływ na życie w kraju?			
	Większy	Taki sam jak teraz	Mniejszy	Trudno powiedzieć
	w procentach			
LPR	51	32	13	4
PiS	20	47	31	2
PSL	11	49	40	0
PO	8	53	36	3
SLD	6	31	57	6
Samoobrona	5	32	61	2

OCENA RELACJI MIĘDZY KOŚCIOŁEM A PAŃSTWEM, JEGO GŁÓWNYMI ORGANAMI I PARTIAMI RZĄDZĄCYMI

Punktem odniesienia oceny aktualnych relacji między Kościołem i państwem, jego najważniejszymi organami oraz partiami rządzącymi jest czerwiec 1994 roku, kiedy szefem koalicyjnego rządu SLD-PSL, pierwszego po wyborach w 1993 roku, był Waldemar Pawlak. Wtedy przeprowadzaliśmy badanie jeszcze przed publiczną krytyką jego rządu przez biskupów za odłożenie ratyfikacji konkordatu, nowelizację ustawy antyaborcyjnej i „powrót do praktyk PRL”. Stanowisko prezydenta RP piastował wówczas Lech Wałęsa.

Ocena stosunków państwo - Kościół jest obecnie lepsza niż przed ośmioma laty. Jako dobre ocenia je 60% ankietowanych, wśród pozostałych przeważa opinia, że są one „ani dobre, ani złe” (29%). Tylko nieliczni (4%) określają je jako złe.

Stosunkowo najlepiej oceniany jest stan stosunków między Kościołem i prezydentem. Wprawdzie w opinii społecznej nie są one tak doskonałe, jak za prezydentury Lecha Wałęsy, lecz ponad dwie trzecie badanych (68%) jest skłonnych uważać je za dobre.

Wyraźnie lepiej niż za czasów Sejmu II kadencji postrzegane są obecne stosunki między Kościołem a parlamentem. Ponad połowa badanych (51%) sądzi, iż są one dobre, a blisko jedna czwarta (23%) ocenia, że „ani dobre, ani złe”.

Tabela 4

Czy obecnie, według Pana(i) opinii, stosunki między Kościołem katolickim a [...] są:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VI 1994	VI 2002
	w procentach	
państwem polskim		
- bardzo dobre	9	8
- raczej dobre	42	52
- ani dobre, ani złe	32	29
- raczej złe	11	3
- bardzo złe	1	1
Trudno powiedzieć	5	8
prezydentem		
- bardzo dobre	65	10
- raczej dobre	28	58
- ani dobre, ani złe	4	18
- raczej złe	1	2
- bardzo złe	0	0
Trudno powiedzieć	3	12
Sejmem		
- bardzo dobre	3	6
- raczej dobre	28	45
- ani dobre, ani złe	37	23
- raczej złe	15	3
- bardzo złe	1	0
Trudno powiedzieć	15	23
rządem		
- bardzo dobre	5	5
- raczej dobre	46	43
- ani dobre, ani złe	27	27
- raczej złe	11	7
- bardzo złe	1	0
Trudno powiedzieć	10	18
SLD		
- bardzo dobre	2	3
- raczej dobre	15	34
- ani dobre, ani złe	26	28
- raczej złe	31	10
- bardzo złe	7	1
Trudno powiedzieć	19	24
PSL		
- bardzo dobre	4	7
- raczej dobre	42	43
- ani dobre, ani złe	27	21
- raczej złe	7	2
- bardzo złe	0	0
Trudno powiedzieć	21	27
UP		
- bardzo dobre	-	3
- raczej dobre	-	32
- ani dobre, ani złe	-	22
- raczej złe	-	7
- bardzo złe	-	1
Trudno powiedzieć	-	36

Oceny relacji między Kościołem a rządem Leszka Millera niewiele się różnią od ocen dotyczących rządu Waldemara Pawlaka. Stosunki między Kościołem a obecnym gabinetem rządowym na ogół odbierane są jako dobre (48%) lub takie sobie (27%).

W ciągu ostatnich ośmiu lat wyraźnie natomiast poprawił się w odczuciu społecznym stan stosunków między Kościołem i SLD. W czerwcu 1994 roku najczęściej określano je jako złe (choć opinie te nie miały bezwzględnej przewagi), obecnie są one postrzegane najczęściej jako dobre (37% wskazań). Podobnie jak wówczas, znaczna część ankietowanych ocenia je jako „ani dobre, ani złe” (28%).

Poprawiły się także, choć jedynie w bardzo niewielkim stopniu, opinie o stosunkach między Kościołem i PSL. Połowa ankietowanych (50%) uważa, że są one dobre, co piąty (21%) określa je jako „ani dobre, ani złe”, a tylko nieliczni (2%) - jako złe. Nadal są one oceniane lepiej niż relacje między Kościołem i SLD.

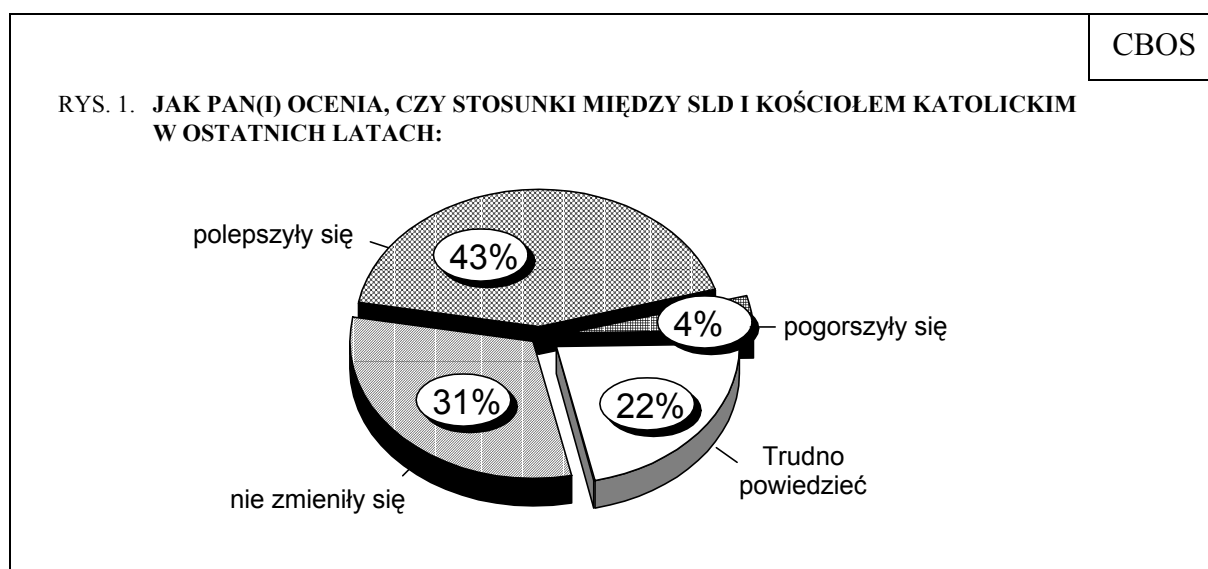
Stosunki między Kościołem i trzecim ze współkoalicjantów UP postrzegane są podobnie jak jego relacje z SLD - jako dobre (35%) lub takie sobie (22%).

Cechy społeczno-demograficzne jedynie w bardzo niewielkim stopniu wpływają na oceny stosunków między Kościołem i państwem, jego głównymi organami oraz partiami rządzącymi. Nieco lepiej niż przeciętnie relacje państwo - Kościół postrzegają badani z wyższym wykształceniem, którzy wyrażają również nieco lepsze niż osoby słabiej wykształcone opinie o stosunkach między Kościołem a prezydentem i Sejmem. Nie wyróżniają się już jednak w ocenach relacji Kościoła z rządem i partiami go tworzącymi. Stosunkowo bardziej krytyczni w postrzeganiu stosunków między Kościołem i rządem oraz SLD są natomiast ludzie młodzi (do 24 roku życia) i mieszkańcy dużych miast, liczących ponad pół miliona ludności.

Znaczący czynnik różnicujący poglądy na ten temat stanowią natomiast orientacje polityczne ankietowanych i ich preferencje partyjne. Osoby deklarujące poglądy lewicowe lepiej niż badani o orientacji centrowej czy prawicowej oceniają współpracę między Kościołem i państwem, jego głównymi organami oraz rządzącymi partiami politycznymi. Największe różnice dotyczą opinii o relacjach między Kościołem a SLD. Jako dobre określa

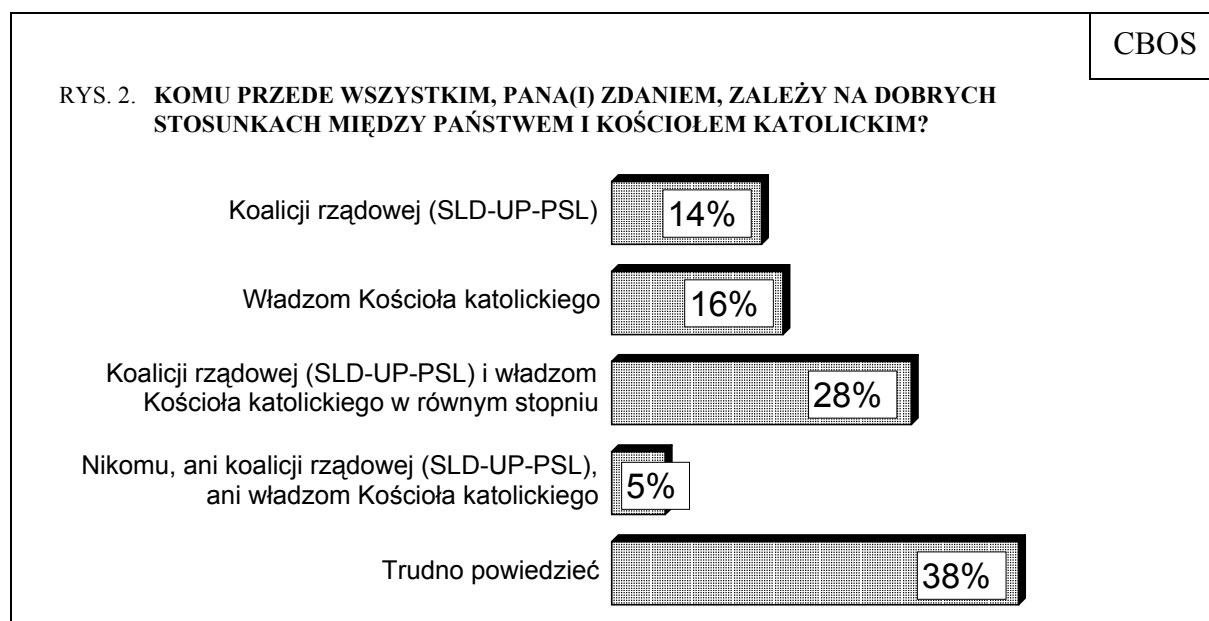
je ponad połowa osób identyfikujących się z lewicą (51%) i nieco więcej niż co trzeci ankietowany o orientacji centrowej (36%) lub prawicowej (35%). W elektoratach partyjnych wyróżniają się sympatycy LPR, którzy zdecydowanie bardziej krytycznie niż zwolennicy pozostałych ugrupowań uwzględnionych w analizie oceniają stosunki między Kościołem i państwem, jego organami oraz partiami rządzącymi. Stosunki państwo - Kościół najlepiej postrzegają zwolennicy PO, lepiej niż przeciętnie również sympatycy SLD, PSL oraz PiS. Relacje Kościoła z rządem oraz z SLD, a także UP wyraźnie częściej niż inni uważają za dobre potencjalni wyborcy SLD. Ich oceny również w przypadku stosunków Kościoła z PSL, Sejmem i prezydentem są częściej niż przeciętnie pozytywne.

Porównując obecne oceny stosunków między Kościołem katolickim i SLD z opiniami na ten temat z okresu rządów poprzedniej koalicji SLD-PSL widzimy poprawę ich postrzegania. Do podobnych wniosków prowadzą retrospektywne oceny zmiany relacji między tymi dwoma uczestnikami życia publicznego w ciągu ostatnich kilku lat. Ponad dwie piąte badanych (43%) zauważa poprawę stosunków między Kościołem katolickim i SLD w tym okresie. Tylko nieliczni (4%) oceniają, że w ostatnich latach relacje te się pogorszyły.

Dostrzeganiu poprawy stosunków między Kościołem i SLD sprzyja zainteresowanie polityką. Opinie takie są też tym częstsze, im wyższe jest wykształcenie badanych. Polepszenie stosunków między Kościołem a SLD częściej konstatują również osoby niebiorące udziału w praktykach religijnych niż ich uczestnicy, ankietowani deklarujący lewicowe poglądy polityczne niż osoby o orientacji prawicowej, ponadto częściej zwolennicy samego SLD (60% z nich) niż sympatycy innych ugrupowań politycznych.

Ankietowanym trudno jednoznacznie wskazać, komu przede wszystkim zależy na dobrych stosunkach między państwem i Kościołem - władzom Kościoła czy koalicji rządowej. Osoby, które mają sprecyzowaną opinię w tej kwestii, najczęściej sądzą, że obie strony w takim samym stopniu zainteresowane są dobrymi relacjami wzajemnymi, natomiast pozostali badani wskazują na hierarchię kościelną równie często jak na koalicję SLD-UP-PSL.

Im większe zainteresowanie polityką, tym częstsze przekonanie, że na dobrych stosunkach między Kościołem a koalicją rządową zależy w głównej mierze partiom rządzącym lub obu stronom w równym stopniu. Opinie takie wyraźnie częściej wyrażają osoby z wyższym wykształceniem niż respondenci słabiej wykształceni.

Osoby uważające, że to przede wszystkim koalicja rządowa dąży do dobrych stosunków z Kościołem oraz te, które są zdania, iż obie strony na równi są nimi

zainteresowane, zapytaliśmy, dlaczego według nich partiom rządzącym zależy na dobrych relacjach z Kościołem. Ankietowani wypowiadając się na ten temat nie korzystali z gotowego zestawu odpowiedzi, ale formułowali je sami. Utrzymywanie przez rządzącą koalicję dobrych stosunków z Kościołem tłumaczyli głównie katolickim wyznaniem większości społeczeństwa i autorytetem Kościoła. Jednym z najczęściej postrzeganych motywów jest chęć zapewnienia sobie przez rząd poparcia Kościoła dla swoich działań, w tym - jak wskazywano już szczegółowo - uzyskanie jego przychylności dla integracji Polski z Unią Europejską. Była to jedyna konkretna sprawa, którą wymieniano w tym kontekście, co świadczy o tym, jak ważne - w opinii społecznej - jest dla rządu wejście naszego kraju do tej organizacji. Duża grupa wypowiedzi dotyczyła chęci zyskania przez rządzącą koalicję poparcia społecznego i utrzymania się przy władzy. Wśród istotnych postrzeganych motywów utrzymywania przez koalicję rządową dobrych stosunków z Kościołem wymieniano też chęć zapewnienia spokoju społecznego, łagodzenia napięć i konfliktów społecznych. Ponadto ogólnie wskazywano na dobre intencje, wolę współpracy i porozumienia bądź też na interes i taktykę polityczną rządzących.

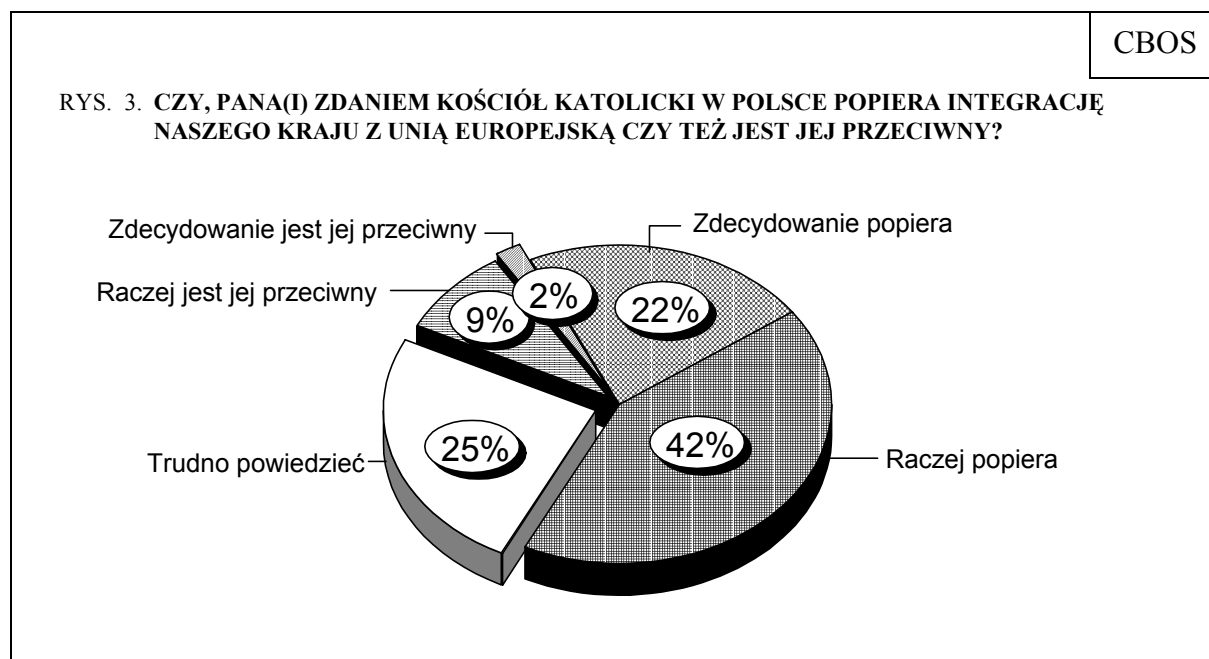
	CBOS
Dlaczego koalicji rządowej (SLD-UP-PSL) zależy na dobrych stosunkach z Kościołem?	N=442
Ze względu na katolickie wyznanie większości społeczeństwa	15%
Ze względu na społeczny autorytet Kościoła , jego duży wpływ na ludzi, społeczne poparcie dla Kościoła, zaufanie, jakim jest obdarzany	14%
Rząd chce zapewnić poparcie Kościoła dla swoich działań , zjednać sobie Kościół	12%
Ze względu na przystąpienie Polski do Unii Europejskiej - rząd zabiega o poparcie Kościoła dla integracji, chce, by Kościół wspierał rząd w osiągnięciu tego celu	12%
Ze względu na chęć zyskania akceptacji społecznej , poparcia społecznego dla rządu i jego polityki, chęć utrzymania się przy władzy, zapewnienia sobie dobrej opinii w społeczeństwie, zyskania popularności	11%
Ze względu na wolę i potrzebę współpracy, porozumienia - ogólnie	8%
Ze względu na interes rządu, grę, taktykę polityczną - ogólnie	7%
Aby łagodzić nastroje społeczne, zmniejszać napięcia, zapewnić spokój w kraju	7%
Ze względu na chęć unikania konfliktów, nieporozumień, rząd nie chce mieć wroga, chce mieć spokój w rządzeniu	6%
Trudno powiedzieć	8%

Osoby, które stwierdziły, że to przede wszystkim władzom Kościoła katolickiego zależy na dobrych stosunkach z koalicją rządową lub obu stronom - kościelnej i rządowej - w równym stopniu, zapytaliśmy z kolei o motywy postępowania Kościoła. Także i w tym przypadku ankietowani mieli całkowitą swobodę w formułowaniu odpowiedzi. Zdecydowanie najczęściej wymienianym powodem troski Kościoła o dobre stosunki z koalicją rządową była chęć wpływania na politykę, uczestniczenia w decyzjach politycznych. Wypowiedzi tego rodzaju utrzymane były zarówno w tonie neutralnym („chcą mieć coś do powiedzenia”, „żeby Kościół nie był pomijany w podejmowaniu decyzji”, „żeby rząd nie wprowadzał niekorzystnych ustaw, np. o aborcji”), jak i wyraźnie krytycznym („chcą wszystko opanować”, „pcha się do rządzenia”, „za dużo chce politykować”). Duża grupa wypowiedzi dotyczyła ogólnie korzyści, jakie może odnieść Kościół pozostając w dobrych relacjach z koalicją rządzącą, chęci uzyskania poparcia dla swoich działań. Tylko niewiele rzadziej wskazywano na korzyści materialne i finansowe z tego wynikające, np. zwolnienia, ulgi podatkowe. Znaczna część badanych dostrzegała prospołeczne motywy postępowania władz kościelnych - kierowanie się dobrem społeczeństwa, narodu, troskę o zapewnienie spokoju w kraju, łagodzenie konfliktów. Ponadto argumentowano, że dobre stosunki z rządzącymi wynikają z samej misji Kościoła i służą jak najlepszemu jej pełnieniu.

	CBOS
Dlaczego władzom Kościoła katolickiego zależy na dobrych stosunkach z koalicją rządową?	N=463
Ze względu na chęć wpływania na politykę , uczestnictwa we władzy	20%
Dla własnych korzyści , chce uzyskać poparcie dla swoich działań - ogólnie	11%
Ze względu na chęć osiągnięcia korzyści materialnych i finansowych , dla pieniędzy, ze względu na zwolnienia, ulgi podatkowe	9%
Dla dobra społeczeństwa , państwa, narodu, ludzi, aby było lepiej	9%
Dla zapewnienia spokoju w kraju , utrzymania spokoju społecznego, łagodzenia konfliktów	7%
Aby nie mieć konfliktów z władzą, utrzymywać dobre stosunki - ogólnie	7%
Dobre stosunki z władzą świecką wynikają z samej misji Kościoła, zasad chrześcijańskich	6%
Dla lepszego pełnienia swojej misji, swobody działania, nieskrępowanej działalności	5%
Aby utrzymać przy sobie wiernych, zwiększyć liczbę ludzi w kościołach, mieć większe poparcie w społeczeństwie	5%
Trudno powiedzieć	15%

KOŚCIÓŁ A INTEGRACJA POLSKI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Wśród postrzeganych motywów troski koalicji rządowej o dobre stosunki z Kościołem często wymieniano chęć uzyskania jego wsparcia w działaniach na rzecz przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Dotychczasowe sygnały ze strony hierarchów kościelnych wskazują, że Kościół popiera integrację europejską. W marcu tego roku podczas posiedzenia Komisji Wspólnej Rządu i Episkopatu premier Leszek Miller i prymas Józef Glemp zgodzili się, że możliwa jest współpraca państwa i Kościoła w sprawie integracji europejskiej. W tym samym miesiącu biskupi zgromadzeni na Konferencji Episkopatu Polski wydali dokument, w którym po raz pierwszy oficjalnie opowiedzieli się za członkostwem Polski w Unii Europejskiej. Deklaracje biskupów nie pozostały niezauważone - prawie dwie trzecie ankietowanych (64%) uważa, że Kościół popiera integrację. Zdecydowanie mniejszy odsetek (11%) sądzi, że jest odwrotnie.

Interesujące są zmiany w społecznym odbiorze stanowiska Kościoła wobec integracji w ostatnich latach. Nie dysponujemy wprawdzie całkowicie porównywalnymi wcześniejszymi wynikami badań na ten temat, jednak do istotnych wniosków prowadzi zestawienie aktualnych rezultatów i danych z badania ISP z czerwca 2000 roku. Na podobnie

sformułowane pytanie 41% respondentów odpowiedziało wówczas, że Kościół popiera integrację, 16% było zdania, że „ani popiera, ani nie popiera”, a 14% twierdziło, że nie popiera². Nawet przy założeniu, że wszystkie osoby, które wybrały środek skali uznając, że Kościół nie ma określonego stosunku do integracji, nie mając możliwości wyboru tej odpowiedzi skłoniłyby się do opinii, że Kościół jest przychylny przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, to i tak odsetek przekonanych o jego pozytywnym stosunku do integracji byłby wówczas niższy niż obecnie. Oznacza to, że stanowisko Kościoła w tej sprawie jest obecnie postrzegane jako bardziej jednoznacznie pronijne niż przed dwoma laty.

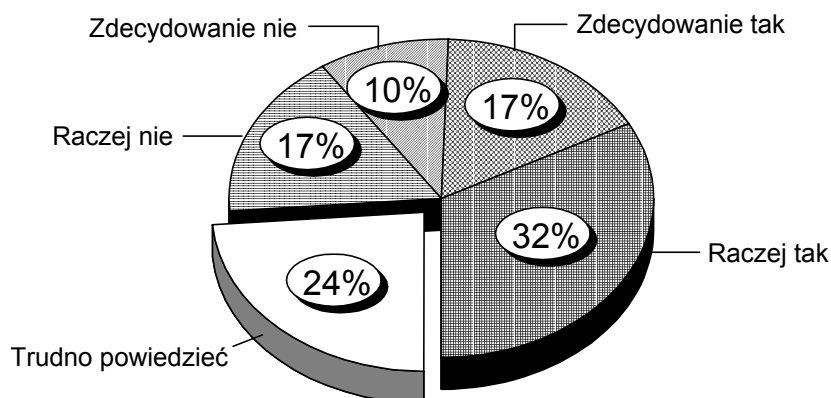
Przychylne stanowisko Kościoła wobec integracji dostrzegają w większości zarówno zwolennicy wejścia Polski do Unii Europejskiej (71%), jak i przeciwnicy (61%). Przekonanie o pozytywnym stosunku Kościoła do integracji dominuje wśród sympatyków wszystkich partii i ugrupowań politycznych cieszących się największym poparciem społecznym.

Również w stosunkowo najbardziej sceptycznym wobec włączenia naszego kraju do struktur unijnych elektoracie LPR przeważa opinia, że Kościół sprzyja integracji (stwierdziło tak 57% sympatyków tego ugrupowania).

Niekiedy pojawiają się opinie, że Kościół swoim autorytetem powinien wesprzeć proces integracji, włączając się w działania, które temu służą. Połowa badanych (49%) sądzi, że powinien podejmować tego rodzaju działania, natomiast ponad jedna czwarta (27%) uważa, że nie powinien tego robić.

² Por. B. Roguska, *Postrzeganie elit politycznych w kontekście integracji*, w: L. Kolarska-Bobińska (red.), *Polacy wobec wielkiej zmiany. Integracja z Unią Europejską*, ISP, Warszawa 2001.

RYS. 4. CZY, PANA(I) ZDANIEM, KOŚCIÓŁ KATOLICKI W POLSCE POWINIEN WSPIERAĆ DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI POLSKI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ CZY TEŻ NIE?

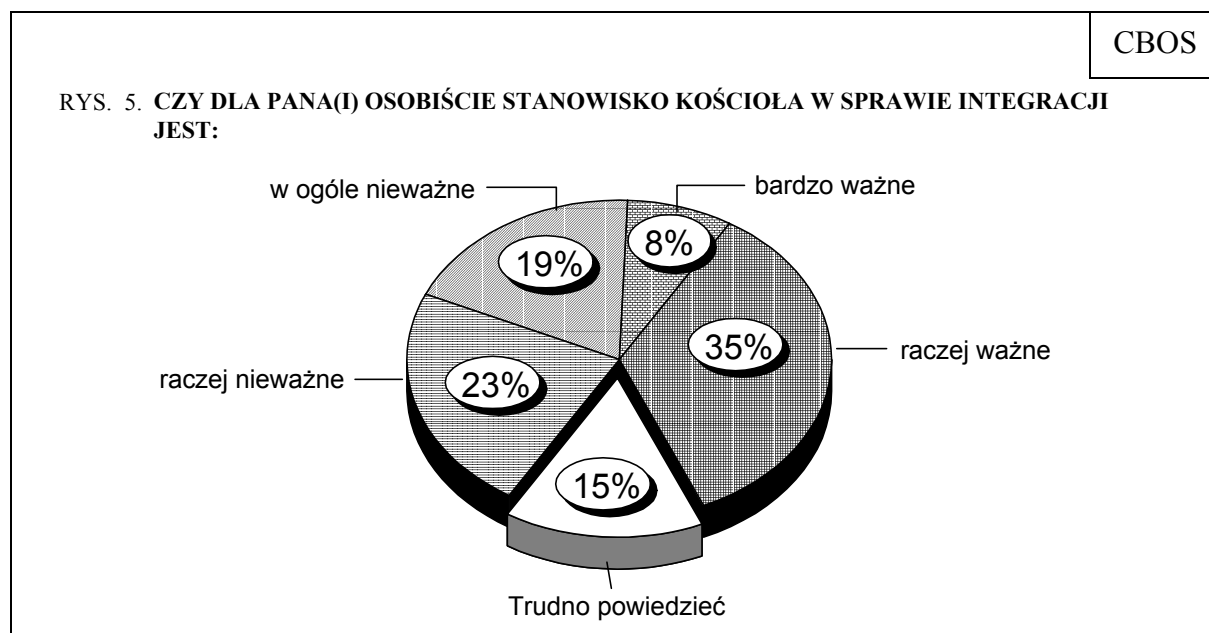
Opinie w tej kwestii silnie różnicuje stosunek do członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Zaangażowanie Kościoła w działania na rzecz integracji aprobeje zdecydowana większość jej zwolenników (69%) i jedna czwarta przeciwników. W elektoratach partyjnych aktywnej postawy Kościoła w tej sprawie oczekują najczęściej sympatycy SLD i PO, a także większość potencjalnych wyborców PiS i PSL. Natomiast wśród zwolenników LPR i, przede wszystkim, Samoobrony przeważa przekonanie, że Kościół nie powinien włączać się w działania na rzecz integracji.

Tabela 5

Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych	Czy, Pana(i) zdaniem, Kościół katolicki w Polsce powinien wspierać działania na rzecz integracji Polski z Unią Europejską, czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
SLD	67	20	13
PO	63	19	18
PiS	59	26	15
PSL	56	23	21
LPR	39	45	16
Samoobrona	35	54	12

Ponieważ stosunek do integracji naszego kraju z Unią Europejską wpływa na oczekiwania dotyczące zaangażowania Kościoła w działania na rzecz przystąpienia Polski do tej organizacji, stąd widoczne jest również zróżnicowanie opinii w tej kwestii ze względu na cechy społeczno-demograficzne. Im wyższe wykształcenie badanych, tym bardziej przychylny jest ich stosunek do integracji i tym częstsze przekonanie, że Kościół powinien wspierać służące jej działania. Aktywności Kościoła w tej sferze oczekuje 38% badanych z wykształceniem podstawowym i 60% mających wyższe wykształcenie. Opinie w tej kwestii osób najlepiej wykształconych kontrastują z częściej przez nie wyrażanymi niż przez osoby słabiej wykształcone postulatami ograniczenia wpływu Kościoła na życie w kraju.

Istotne jest, w jakim stopniu stosunek Kościoła do członkostwa Polski w Unii Europejskiej może kształtować społeczne postawy wobec integracji. Skuteczność jego oddziaływania to nie tyle kwestia autorytetu Kościoła w ogóle, ile jego wiarygodności w tej właśnie sprawie. Stanowisko Kościoła wobec integracji ma znaczenie dla ponad dwóch piątych ankietowanych (43%), w tym dla 8% jest ono bardzo ważne, a dla 35% - raczej ważne.

Na deklaracje w tej sprawie wpływa z jednej strony religijność ankietowanych, ich stosunek do Kościoła, z drugiej zaś - nastawienie do samej integracji. Stanowisko Kościoła wobec integracji jest istotne dla dwóch trzecich badanych uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (66%, w tym dla 16% bardzo istotne), dla prawie połowy biorących w nich udział raz w tygodniu (47%) i dla około jednej trzeciej praktykujących jeszcze rzadziej lub w ogóle niepraktykujących (od 32% do 36%). Stanowisko Kościoła bierze pod uwagę 51% ankietowanych dobrze oceniających jego działalność i 28% postrzegających ją źle. Podobnie stosunek Kościoła do integracji uznaje za ważny dla siebie osobiście 51% jej zwolenników i 34% przeciwników. Oba te czynniki - zarówno religijność, jak i stosunek do integracji - mają wpływ na deklaracje elektoratów partyjnych w tej sprawie. Stanowisko Kościoła wobec członkostwa Polski w Unii Europejskiej jest ważne dla większości sympatyków LPR, PiS, PO i PSL. Zwolennicy SLD są w tej kwestii podzieleni, jednak przeważają ci, którzy deklarują, że opinia Kościoła nie ma dla nich istotnego znaczenia. O ile sympatycy LPR, znani ze swego sceptycyzmu wobec integracji, biorą pod uwagę stanowisko Kościoła w tej sprawie (dla przypomnienia - w większości określają je jako przychylne integracji), o tyle potencjalni wyborcy Samoobrony, których trudno również zaliczyć do zwolenników przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, w większości deklarują, że dla nich osobiście nie jest ono istotne.

Tabela 6

Potencjalne elektoraty grupowań politycznych	Czy dla Pan(i) osobiście, stanowisko Kościoła w sprawie integracji jest:				
	bardzo ważne	raczej ważne	raczej nieważne	w ogóle nieważne	Trudno powiedzieć
	w procentach				
LPR	15	47	15	7	16
PiS	15	41	22	15	7
PO	13	39	27	12	9
PSL	4	57	10	21	9
SLD	7	37	19	29	9
Samoobrona	8	27	32	28	5

Żywe w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych spory dotyczące miejsca Kościoła w życiu publicznym oraz ideologicznego kształtu państwa spowodowały obniżenie się społecznego autorytetu Kościoła i wzrost przekonania o nadmiernym jego wpływie na życie kraju. Obecnie nadal znaczna część badanych uważa, że oddziaływanie Kościoła jest zbyt duże, jednak opinie takie nie są tak rozpowszechnione jak jeszcze kilka lat temu. Z perspektywy ostatnich lat widoczna jest również - w odczuciu społecznym - ewolucja stosunków między SLD i Kościołem. Lepiej niż w okresie pierwszej koalicji rządowej SLD-PSL oceniane są stosunki państwo - Kościół, a przede wszystkim relacje między Kościołem i Sejmem oraz między Kościołem i samym SLD. Na dobrych stosunkach korzystają - w opinii społecznej - obie strony. Wśród powodów, dla których, zdaniem badanych, koalicji rządowej zależy na utrzymywaniu dobrych relacji z Kościołem, wymieniano m.in. chęć zapewnienia sobie jego poparcia dla integracji Polski z Unią Europejską. W opinii społeczeństwa Kościół jest w tej sprawie sojusznikiem rządu. Stanowisko Kościoła jest obecnie postrzegane bardziej jednoznacznie niż kilka lat temu jako przychylne integracji. Troska rządu o uzyskanie poparcia Kościoła w tej kwestii jest uzasadniona - znaczna część Polaków uważa, że dla nich osobiście ważne jest stanowisko Kościoła wobec przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Opracowała

Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1. Jaki jest, Pana(i) zdaniem, wpływ Kościoła na życie w kraju?

(%)

	Bardzo duży	Duży	Ani duży, ani mały	Mały	Bardzo mały	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	43	31	6	2	4	1059
Płeć							
Mężczyźni	14	44	32	5	2	3	506
Kobiety	15	41	30	7	2	6	553
Wiek							
18-24 lat	11	48	28	8	3	2	164
25-34	16	49	28	3	2	2	191
35-44	17	42	32	4	2	3	194
45-54	16	42	30	7	1	4	221
55-64	18	37	32	7	1	5	121
65 lat i więcej	9	36	37	5	2	11	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	11	40	37	5	1	6	389
Miasto do 20 tys.	14	47	23	10	3	3	144
20-100 tys.	14	45	32	4	1	4	194
101-500 tys.	18	39	30	7	2	3	200
501 tys. i więcej mieszk.	19	47	23	4	2	5	133
Wykształcenie							
Podstawowe	11	38	35	7	1	9	258
Zasadnicze zawodowe	13	38	34	8	2	4	323
Średnie	16	49	28	3	2	2	360
Wyższe	24	45	23	4	2	2	118
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	20	48	24	7	0	2	61
Prac. umysł. niż. szczebla	25	46	22	1	3	3	91
Pracownicy fiz.- umysł.	12	47	27	8	2	5	98
Robotnicy wykwalifikowani	13	41	38	8	0	1	78
Robotnicy niewykwalifik.	16	47	25	5	6	2	50
Rolnicy	13	37	41	7	1	0	65
Pracujący na własny rach.	13	53	27	1	1	4	40
Bierni zawodowo							
Renciści	13	37	33	6	3	7	119
Emeryci	13	34	37	7	1	8	192
Uczniowie i studenci	17	47	25	6	3	2	93
Bezrobotni	9	44	38	5	2	3	119
Gospodynie domowe i inni	15	54	18	4	0	9	53
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	22	40	28	6	2	4	154
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	8	55	27	7	1	2	74
sekt. pryw. poza rolnict.	17	48	27	4	1	3	199
prywatnym gosp. rolnym	13	36	39	9	3	0	71
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	12	44	35	5	2	2	151
300-399	16	48	29	5	1	0	101
400-599	15	44	30	5	3	4	189
600-800	15	39	35	5	2	4	165
Powyżej 800 zł	18	49	23	6	1	3	127
Ocena własnych war. mater.							
Złe	12	41	32	7	3	6	379
Średnie	13	44	32	5	2	4	475
Dobre	22	42	27	4	0	3	205
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	7	41	39	7	2	4	78
Raz w tygodniu	13	44	33	6	1	4	558
1-2 razy w miesiącu	10	43	32	7	1	6	150
Kilka razy w roku	17	43	30	4	3	3	182
W ogóle nie uczestniczy	31	33	17	7	4	8	90
Poglądy polityczne							
Lewica	22	41	26	7	2	1	252
Centrum	11	49	32	3	1	3	336
Prawica	11	42	37	7	2	1	204
Trudno powiedzieć	14	36	31	6	2	11	267

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, Kościół powinien mieć większy niż dotychczas czy mniejszy wpływ na życie w kraju? 1 - Zdecydowanie większy; 2 - Raczej większy; 3 - Taki sam jak teraz; 4 - Raczej mniejszy; 5 - Zdecydowanie mniejszy

	(%)						
	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	10	38	25	17	8	1059
Płeć							
Mężczyźni	3	7	39	28	16	7	506
Kobiety	2	11	37	23	18	8	553
Wiek							
18-24 lat	3	14	37	25	16	5	164
25-34	2	9	33	28	25	3	191
35-44	4	8	35	31	18	5	194
45-54	1	6	40	26	19	6	221
55-64	4	13	38	19	15	11	121
65 lat i więcej	3	10	43	20	7	17	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	4	10	43	22	14	7	389
Miasto do 20 tys.	1	9	25	33	23	9	144
20-100 tys.	2	10	41	27	13	6	194
101-500 tys.	2	10	32	28	22	6	200
501 tys.i więcej mieszk.	3	7	42	21	17	10	133
Wykształcenie							
Podstawowe	3	14	37	18	15	12	258
Zasadnicze zawodowe	3	11	37	26	15	8	323
Średnie	3	8	38	27	20	5	360
Wyższe	2	3	39	34	18	5	118
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	2	6	35	35	16	6	61
Prac.umysł.niż.szczebla	2	7	30	30	26	6	91
Pracownicy fiz.- umysł.	1	10	30	35	19	5	98
Robotnicy wykwalifikowani	0	4	53	33	8	1	78
Robotnicy niewykwalifik.	1	7	46	17	18	9	50
Rolnicy	3	3	41	24	22	8	65
Pracujący na własny rach.	2	0	25	42	27	5	40
Bierni zawodowo							
Renciści	5	12	38	22	11	12	119
Emeryci	3	12	39	20	13	13	192
Uczniowie i studenci	3	17	33	22	19	6	93
Bezrobotni	3	11	41	23	17	5	119
Gospodynie domowe i inni	6	14	37	12	25	7	53
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	3	5	28	38	20	6	154
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	0	11	40	37	10	2	74
sekt. pryw. poza rolnict.	1	8	40	24	21	6	199
prywatnym gosp. rolnym	2	3	39	23	22	10	71
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	4	10	35	23	23	5	151
300-399	1	15	38	27	15	3	101
400-599	4	5	40	29	16	5	189
600-800	2	13	37	28	15	5	165
Powyżej 800 zł	1	6	35	25	23	9	127
Ocena własnych war. mater.							
Złe	4	8	36	24	17	11	379
Średnie	2	11	39	24	16	7	475
Dobre	2	10	36	29	19	4	205
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	11	22	41	14	5	7	78
Raz w tygodniu	3	10	46	22	13	6	558
1-2 razy w miesiącu	0	6	35	30	14	15	150
Kilka razy w roku	1	7	24	35	26	8	182
W ogóle nie uczestniczy	1	4	18	27	41	9	90
Poglądy polityczne							
Lewica	1	4	34	35	22	3	252
Centrum	2	6	38	29	20	5	336
Prawica	7	17	51	12	10	3	204
Trudno powiedzieć	2	13	31	21	14	19	267

Tabela 3. Czy obecnie, według Pana(i) opinii, stosunki między Kościołem katolickim a państwem polskim są: (%)

	bardzo dobre	raczej dobre	ani dobre, ani źle	raczej źle	bardzo źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	52	29	3	1	8	1059
Płeć							
Mężczyźni	9	54	26	3	1	7	506
Kobiety	6	50	31	3	1	9	553
Wiek							
18-24 lat	2	49	32	5	1	11	164
25-34	6	51	31	3	0	9	191
35-44	9	52	31	2	1	4	194
45-54	8	57	29	2	1	3	221
55-64	13	46	28	4	1	8	121
65 lat i więcej	7	55	22	2	0	14	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	7	52	31	2	1	7	389
Miasto do 20 tys.	3	50	27	6	1	13	144
20-100 tys.	9	53	28	4	1	6	194
101-500 tys.	11	52	26	4	0	7	200
501 tys. i więcej mieszk.	4	53	30	2	1	10	133
Wykształcenie							
Podstawowe	7	48	26	4	0	15	258
Zasadnicze zawodowe	8	51	31	3	0	6	323
Średnie	7	51	34	1	2	4	360
Wyższe	7	64	13	4	0	11	118
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	9	67	16	3	0	5	61
Prac. umysł. niż. szczebla	4	49	33	4	3	8	91
Pracownicy fiz. - umysł.	7	43	40	2	0	8	98
Robotnicy wykwalifikowani	4	57	30	3	0	6	78
Robotnicy niewykwalifik.	2	49	31	9	0	9	50
Rolnicy	16	49	32	1	2	0	65
Pracujący na własny rach.	14	51	33	0	0	2	40
Bierni zawodowo							
Renciści	10	51	26	4	0	9	119
Emeryci	10	51	26	2	1	10	192
Uczniowie i studenci	1	55	28	3	2	12	93
Bezrobotni	6	52	29	2	1	10	119
Gospodynie domowe i inni	5	54	26	6	0	9	53
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	6	48	32	6	1	7	154
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	3	59	23	4	1	10	74
sekt. pryw. poza rolnict.	7	53	34	2	0	5	199
prywatnym gosp. rolnym	16	46	33	1	2	2	71
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	10	57	24	3	1	6	151
300-399	6	45	36	8	0	5	101
400-599	5	50	34	3	1	7	189
600-800	8	53	30	2	1	6	166
Powyżej 800 zł	11	50	29	2	0	8	126
Ocena własnych war. mater.							
Źle	10	50	23	4	1	12	379
Średnie	5	52	35	3	0	5	476
Dobre	8	56	27	1	1	7	204
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	5	51	32	4	2	7	78
Raz w tygodniu	7	56	28	3	1	6	557
1-2 razy w miesiącu	8	52	27	1	1	11	150
Kilka razy w roku	12	43	34	5	0	5	182
W ogóle nie uczestniczy	5	44	24	5	1	21	91
Poglądy polityczne							
Lewica	11	59	23	3	2	3	252
Centrum	7	50	34	3	0	5	336
Prawica	7	57	28	3	1	4	205
Trudno powiedzieć	5	44	28	2	0	20	267

Tabela 4. Czy obecnie, według Pana(i) opinii, stosunki między Kościołem katolickim a **prezydentem** są:
(%)

	bardzo dobre	raczej dobre	ani dobre, ani złe	raczej złe	bardzo złe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	58	18	2	0	12	1059
Płeć							
Mężczyźni	11	61	15	3	1	10	506
Kobiety	9	55	20	2	0	15	553
Wiek							
18-24 lat	6	57	19	6	0	12	164
25-34	7	63	14	3	0	14	191
35-44	8	65	20	0	1	4	194
45-54	14	56	20	2	0	9	221
55-64	14	53	18	0	1	14	121
65 lat i więcej	9	51	13	2	0	24	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	8	59	17	2	0	14	389
Miasto do 20 tys.	6	64	13	2	1	14	144
20-100 tys.	9	61	16	2	1	11	194
101-500 tys.	18	49	20	3	0	10	200
501 tys.i więcej mieszk.	7	57	22	2	1	11	133
Wykształcenie							
Podstawowe	9	53	13	3	0	22	258
Zasadnicze zawodowe	12	57	18	3	0	11	323
Średnie	8	59	23	3	1	7	360
Wyższe	9	67	10	2	1	10	118
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	5	72	11	5	0	7	61
Prac.umysł.niż.szczebla	7	62	21	3	2	7	91
Pracownicy fiz.- umysł.	6	55	26	3	1	8	98
Robotnicy wykwalifikowani	12	66	17	1	0	4	78
Robotnicy niewykwalifik.	3	73	14	2	0	8	50
Rolnicy	9	66	15	0	0	10	65
Pracujący na własny rach.	12	68	14	0	0	6	40
Bierni zawodowo							
Renciści	16	49	17	1	0	17	119
Emeryci	13	51	15	2	1	19	192
Uczniowie i studenci	4	60	17	7	0	13	93
Bezrobotni	10	46	24	2	0	19	119
Gospodynie domowe i inni	12	62	15	0	0	11	53
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	8	60	19	3	2	9	154
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	4	74	15	2	0	5	74
sekt. pryw. poza rolnict.	9	65	18	3	0	6	199
prywatnym gosp. rolnym	12	62	17	0	0	10	71
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	10	58	21	1	0	9	151
300-399	15	51	21	3	0	10	101
400-599	8	58	19	2	1	11	189
600-800	12	59	16	2	1	10	166
Powyżej 800 zł	10	59	17	4	0	10	126
Ocena własnych war. mater.							
Złe	11	53	16	3	1	17	379
Średnie	8	60	20	2	0	11	476
Dobre	12	62	15	2	0	8	204
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	10	54	18	0	5	12	78
Raz w tygodniu	9	60	17	2	0	11	557
1-2 razy w miesiącu	6	55	19	2	0	18	150
Kilka razy w roku	11	57	21	1	0	10	182
W ogóle nie uczestniczy	15	52	12	5	0	17	91
Poglądy polityczne							
Lewica	17	63	12	3	0	5	252
Centrum	8	59	22	2	0	8	336
Prawica	7	60	20	3	1	9	205
Trudno powiedzieć	7	49	16	1	0	27	267

Tabela 5. Czy obecnie, według Pana(i) opinii, stosunki między Kościołem katolickim a **Sejmem** są:
(%)

	bardzo dobre	raczej dobre	ani dobre, ani źle	raczej źle	bardzo źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	45	23	3	0	23	1059
Płeć							
Mężczyźni	6	50	21	4	0	18	506
Kobiety	5	40	24	3	0	28	553
Wiek							
18-24 lat	4	44	27	5	0	20	164
25-34	4	41	19	4	0	32	191
35-44	4	47	25	5	1	18	194
45-54	9	49	26	1	0	15	221
55-64	10	42	21	1	0	26	121
65 lat i więcej	4	44	17	2	0	33	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	5	47	23	4	0	22	389
Miasto do 20 tys.	4	53	18	4	1	21	144
20-100 tys.	4	42	23	3	0	27	194
101-500 tys.	10	38	21	2	1	28	200
501 tys.i więcej mieszk.	7	43	28	4	0	19	133
Wykształcenie							
Podstawowe	5	41	16	4	0	34	258
Zasadnicze zawodowe	6	42	26	4	0	22	323
Średnie	6	46	28	2	0	18	360
Wyższe	5	55	14	3	1	23	118
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	6	59	15	5	0	16	61
Prac.umysł.niż.szczebła	5	48	26	3	2	17	91
Pracownicy fiz.-umysł.	3	39	29	3	0	25	98
Robotnicy wykwalifikowani	5	46	28	5	0	16	78
Robotnicy niewykwalifik.	2	42	20	8	0	29	50
Rolnicy	8	53	25	2	0	13	65
Pracujący na własny rach.	12	48	20	0	0	21	40
Bierni zawodowo							
Renciści	11	39	24	2	0	25	119
Emeryci	7	46	18	2	0	26	192
Uczniowie i studenci	4	45	23	6	0	22	93
Bezrobotni	1	38	25	3	1	32	119
Gospodynie domowe i inni	5	44	18	2	0	31	53
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	6	48	23	6	1	16	154
spółce właścicieli	2	48	21	3	0	26	74
prywatnych i państwa	5	46	26	3	0	21	199
sekt. pryw. poza rolnict.	11	49	23	2	0	16	71
prywatnym gosp. rolnym							
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	5	50	27	2	0	17	151
300-399	5	29	31	9	1	25	101
400-599	6	46	24	4	1	19	189
600-800	8	45	22	2	0	22	166
Powyżej 800 zł	4	56	20	1	0	18	126
Ocena własnych war. mater.							
Źłe	7	42	21	3	0	27	379
Średnie	4	46	25	3	0	21	476
Dobre	8	46	21	3	0	22	204
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	4	36	27	5	2	26	78
Raz w tygodniu	6	48	23	3	0	20	557
1-2 razy w miesiącu	2	47	18	2	0	30	150
Kilka razy w roku	8	41	24	5	0	22	182
W ogóle nie uczestniczy	7	38	22	3	0	30	91
Poglądy polityczne							
Lewica	11	53	17	4	0	14	252
Centrum	6	45	28	3	0	19	336
Prawica	4	50	26	6	0	14	205
Trudno powiedzieć	3	33	19	1	0	45	267

Tabela 6. Czy obecnie, według Pana(i) opinii, stosunki między Kościołem katolickim a **rządem Leszka Millera** są:

	bardzo dobre	raczej dobre	ani dobre, ani złe	raczej złe	bardzo złe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	43	27	7	0	18	1059
Płeć							
Mężczyźni	6	43	28	8	0	15	506
Kobiety	4	43	26	6	0	20	553
Wiek							
18-24 lat	3	35	29	14	0	19	164
25-34	3	37	22	9	0	30	191
35-44	6	41	32	8	0	13	194
45-54	5	50	33	4	1	8	221
55-64	9	44	27	4	1	16	121
65 lat i więcej	4	51	17	5	0	22	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	4	44	30	5	0	18	389
Miasto do 20 tys.	3	51	24	7	1	16	144
20-100 tys.	6	45	24	7	1	17	194
101-500 tys.	8	38	26	8	0	20	200
501 tys. i więcej mieszk.	4	39	26	14	1	16	133
Wykształcenie							
Podstawowe	4	42	23	6	0	24	258
Zasadnicze zawodowe	6	41	28	7	0	19	323
Średnie	4	43	32	7	1	12	360
Wyższe	4	51	18	11	0	16	118
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	3	51	24	13	0	9	61
Prac. umysł. niż. szczebla	1	41	28	11	1	18	91
Pracownicy fiz.- umysł.	4	38	32	11	0	15	98
Robotnicy wykwalifikowani	2	49	34	6	0	10	78
Robotnicy niewykwalifik.	2	37	30	9	0	22	50
Rolnicy	10	39	36	0	0	15	65
Pracujący na własny rach.	12	40	28	7	0	13	40
Bierni zawodowo							
Renciści	6	46	21	6	1	20	119
Emeryci	7	49	21	5	1	16	192
Uczniowie i studenci	3	40	26	13	0	19	93
Bezrobotni	3	38	32	4	0	23	119
Gospodynie domowe i inni	3	41	18	8	0	31	53
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	4	40	27	15	1	13	154
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	1	42	31	7	0	19	74
sekt. pryw. poza rolnict.	4	44	31	6	0	15	199
prywatnym gosp. rolnym	10	40	36	0	0	14	71
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	7	43	24	8	0	19	151
300-399	3	39	35	12	0	12	101
400-599	4	41	31	7	1	16	189
600-800	5	49	25	5	1	14	166
Powyżej 800 zł	5	48	24	10	0	13	126
Ocena własnych war. mater.							
Złe	6	42	24	9	1	18	379
Średnie	3	44	30	6	0	17	476
Dobre	7	44	25	6	0	18	204
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	3	39	27	11	2	19	78
Raz w tygodniu	4	45	28	7	0	15	557
1-2 razy w miesiącu	4	45	22	6	0	23	150
Kilka razy w roku	7	38	32	5	0	17	182
W ogóle nie uczestniczy	4	39	19	12	0	27	91
Poglądy polityczne							
Lewica	9	52	22	8	0	9	252
Centrum	4	40	34	7	0	14	336
Prawica	3	47	27	11	1	12	205
Trudno powiedzieć	3	36	23	4	0	35	267

Tabela 7. Czy obecnie, według Pana(i) opinii, stosunki między Kościołem katolickim a **Sojuszem Lewicy Demokratycznej** są:

	bardzo dobre	raczej dobre	ani dobre, ani złe	raczej złe	bardzo złe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	34	28	10	1	24	1059
Płeć							
Mężczyźni	4	35	29	11	1	20	506
Kobiety	3	32	26	9	1	28	553
Wiek							
18-24 lat	1	32	27	18	0	21	164
25-34	2	25	24	11	2	36	191
35-44	2	32	31	10	2	23	194
45-54	5	42	32	8	0	13	221
55-64	8	35	24	10	1	23	121
65 lat i więcej	3	36	25	5	0	31	169
Miejsce zamieszkania							
Wieś	2	35	29	8	0	26	389
Miasto do 20 tys.	2	42	27	7	3	19	144
20-100 tys.	4	37	26	9	1	24	194
101-500 tys.	6	29	24	11	0	30	200
501 tys.i więcej mieszk.	3	24	31	21	3	18	133
Wykształcenie							
Podstawowe	3	32	23	8	1	34	258
Zasadnicze zawodowe	3	35	27	10	0	24	323
Średnie	4	33	33	11	1	19	360
Wyższe	2	38	24	14	3	18	118
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	1	41	28	20	2	8	61
Prac.umysł.niż.szczebla	1	32	29	9	4	25	91
Pracownicy fiz.- umysł.	1	30	26	18	1	25	98
Robotnicy wykwalifikowani	2	43	32	7	0	16	78
Robotnicy niewykwalifik.	2	22	30	11	4	31	50
Rolnicy	6	41	26	6	0	21	65
Pracujący na własny rach.	9	28	29	13	1	19	40
Bierni zawodowo							
Renciści	5	37	27	8	0	24	119
Emeryci	6	35	26	6	1	26	192
Uczniowie i studenci	1	31	28	19	0	21	93
Bezrobotni	2	31	29	6	0	32	119
Gospodynie domowe i inni	5	31	20	8	0	37	53
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	2	30	31	16	2	20	154
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	0	38	28	11	0	24	74
sekt. pryw. poza rolnict.	3	33	28	12	3	21	199
prywatnym gosp. rolnym	6	40	27	5	0	21	71
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	4	36	28	8	0	24	151
300-399	4	24	29	18	2	22	101
400-599	3	33	29	9	2	23	189
600-800	3	40	26	6	1	23	166
Powyżej 800 zł	4	38	25	15	1	18	126
Ocena własnych war. mater.							
Złe	5	31	25	9	2	28	379
Średnie	2	37	28	11	0	22	476
Dobre	2	33	31	11	1	23	204
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	3	30	27	13	5	22	78
Raz w tygodniu	4	35	29	11	0	21	557
1-2 razy w miesiącu	2	36	23	9	0	29	150
Kilka razy w roku	4	31	30	6	2	28	182
W ogóle nie uczestniczy	3	32	21	14	0	30	91
Poglądy polityczne							
Lewica	6	45	24	10	0	15	252
Centrum	2	34	35	10	1	19	336
Prawica	2	33	30	17	1	16	205
Trudno powiedzieć	3	23	20	6	1	47	267

Tabela 8. Czy, Pana(i) zdaniem, Kościół katolicki w Polsce popiera integrację naszego kraju z Unią Europejską czy też jest jej przeciwny? 1 - Zdecydowanie popiera; 2 - Raczej popiera; 3 - Raczej jest jej przeciwny; 4 - Zdecydowanie jest jej przeciwny (%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	42	9	2	25	1060
Płeć						
Meżczyźni	26	45	9	3	17	506
Kobiety	18	38	10	2	32	554
Wiek						
18-24 lat	21	47	11	2	19	164
25-34	18	39	12	3	27	191
35-44	17	41	11	4	28	194
45-54	22	51	7	2	17	221
55-64	30	37	8	2	22	121
65 lat i więcej	24	31	6	2	37	170
Miejsce zamieszkania						
Wieś	17	45	7	3	28	389
Miasto do 20 tys.	23	43	13	0	22	144
20-100 tys.	27	40	8	1	24	194
101-500 tys.	22	38	13	4	23	200
501 tys. i więcej mieszk.	27	39	8	3	23	134
Wykształcenie						
Podstawowe	14	36	9	5	36	258
Zasadnicze zawodowe	24	41	8	1	26	323
Średnie	24	45	10	2	19	361
Wyższe	25	45	10	2	18	118
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	19	48	15	3	16	61
Prac. umysł. niż. szczebla	23	49	8	1	19	91
Pracownicy fiz.- umysł.	18	36	7	3	36	98
Robotnicy wykwalifikowani	25	50	12	1	11	78
Robotnicy niewykwalifik.	16	43	11	12	18	50
Rolnicy	18	44	10	0	29	65
Pracujący na własny rach.	25	44	15	5	11	40
Bierni zawodowo						
Renciści	18	37	13	1	31	119
Emeryci	30	31	5	3	30	193
Uczniowie i studenci	25	43	11	3	18	93
Bezrobotni	15	45	6	2	32	119
Gospodynie domowe i inni	18	51	8	0	23	53
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	19	49	9	4	20	154
spółce właścicieli	15	51	10	0	24	74
prywatnych i państwa	26	39	13	4	18	199
sekt. pryw. poza rolnict.	17	44	9	0	30	71
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	24	39	8	3	26	151
300-399	16	45	11	4	24	101
400-599	22	37	13	3	25	189
600-800	17	48	9	2	24	166
Powyżej 800 zł	35	43	8	3	11	127
Ocena własnych war. mater.						
Złe	14	44	9	3	30	379
Średnie	23	42	10	1	24	476
Dobre	32	36	9	5	17	205
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	27	39	12	6	16	78
Raz w tygodniu	25	44	7	2	22	558
1-2 razy w miesiącu	11	46	10	1	32	150
Kilka razy w roku	19	36	11	2	32	182
W ogóle nie uczestniczy	19	35	15	5	27	91
Poglądy polityczne						
Lewica	29	44	11	1	15	252
Centrum	23	44	8	2	23	336
Prawica	29	44	11	3	14	205
Trudno powiedzieć	7	35	9	4	45	267

Tabela 9. Czy, Pana(i) zdaniem, Kościół powinien wspierać działania na rzecz integracji Polski z Unią Europejską czy też nie?

(%)

	Zdecydowa- nie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowa- nie nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	32	17	10	24	1060
Płeć						
Mężczyźni	20	32	17	10	22	506
Kobiety	14	33	17	10	26	554
Wiek						
18-24 lat	21	35	15	8	22	164
25-34	9	36	17	11	26	191
35-44	17	35	18	9	20	194
45-54	17	37	13	12	20	221
55-64	22	26	17	12	23	121
65 lat i więcej	17	22	20	9	33	170
Miejsce zamieszkania						
Wieś	10	33	19	12	26	389
Miasto do 20 tys.	18	33	17	13	19	144
20-100 tys.	22	33	11	10	24	194
101-500 tys.	20	32	16	6	25	200
501 tys. i więcej mieszk.	22	30	18	9	21	134
Wykształcenie						
Podstawowe	10	28	17	9	35	258
Zasadnicze zawodowe	16	31	20	11	23	323
Średnie	20	36	14	9	20	361
Wysze	26	34	15	12	14	118
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	25	31	24	7	12	61
Prac. umysł. niż. szczebla	18	37	12	11	21	91
Pracownicy fiz.- umysł.	17	35	14	13	20	98
Robotnicy wykwalifikowani	16	43	13	9	18	78
Robotnicy niewykwalifik.	17	36	13	16	18	50
Rolnicy	12	31	19	15	24	65
Pracujący na własny rach.	19	36	8	10	26	40
Bierni zawodowo						
Renciści	14	24	24	9	29	119
Emeryci	18	27	18	10	27	193
Uczniowie i studenci	21	35	14	10	20	93
Bezrobotni	9	33	19	4	35	119
Gospodynie domowe i inni	25	32	11	12	20	53
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	17	34	17	13	18	154
spółce właścicieli	19	39	20	6	16	74
prywatnych i państwa	20	37	11	11	21	199
sekt. pryw. poza rolnict.	11	33	19	16	21	71
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	11	26	22	17	24	151
300-399	19	33	20	12	16	101
400-599	17	35	18	10	19	189
600-800	13	33	18	9	27	166
Powyżej 800 zł	30	29	10	12	19	127
Ocena własnych war. mater.						
Złe	12	29	20	11	28	379
Średnie	15	35	16	11	23	476
Dobre	30	35	11	6	18	205
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	14	33	19	9	26	78
Raz w tygodniu	18	34	17	11	20	558
1-2 razy w miesiącu	11	34	17	9	29	150
Kilka razy w roku	21	25	14	9	31	182
W ogóle nie uczestniczy	18	33	18	8	22	91
Poglądy polityczne						
Lewica	20	36	17	13	14	252
Centrum	18	37	15	11	18	336
Prawica	21	31	19	12	17	205
Trudno powiedzieć	9	24	17	5	46	267

Tabela 10. Czy, dla Pana(i) osobiście, stanowisko Kościoła w sprawie integracji jest:
(%)

	bardzo ważne	raczej ważne	raczej nieważne	w ogóle nieważne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	35	23	19	15	1060
Płeć						
Mężczyźni	8	35	25	21	11	506
Kobiety	7	36	20	18	19	554
Wiek						
18-24 lat	7	36	27	21	10	164
25-34	6	32	21	26	15	191
35-44	7	39	26	19	9	194
45-54	2	42	22	20	14	221
55-64	15	29	21	15	19	121
65 lat i więcej	12	29	18	13	28	170
Miejsce zamieszkania						
Wieś	6	33	23	21	17	389
Miasto do 20 tys.	7	32	23	21	16	144
20-100 tys.	8	37	26	19	10	194
101-500 tys.	11	38	22	16	14	200
501 tys. i więcej mieszk.	8	38	19	17	18	134
Wykształcenie						
Podstawowe	9	32	19	17	23	258
Zasadnicze zawodowe	5	34	27	18	15	323
Średnie	8	36	21	22	12	361
Wyższe	9	43	23	16	8	118
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	3	43	24	21	9	61
Prac. umysł. niż. szczebla	3	36	20	27	13	91
Pracownicy fiz.- umysł.	7	34	23	16	20	98
Robotnicy wykwalifikowani	8	34	33	15	10	78
Robotnicy niewykwalifik.	4	48	26	16	6	50
Rolnicy	4	31	24	22	17	65
Pracujący na własny rach.	5	43	21	24	7	40
Bierni zawodowo						
Renciści	7	32	24	13	23	119
Emeryci	13	32	15	17	22	193
Uczniowie i studenci	8	37	29	22	5	93
Bezrobotni	4	33	27	23	14	119
Gospodynie domowe i inni	20	34	9	24	13	53
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	6	37	26	18	13	154
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	4	45	28	14	9	74
sekt. pryw. poza rolnict.	7	36	22	23	13	199
prywatnym gosp. rolnym	4	31	24	23	17	71
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	3	32	26	26	13	151
300-399	6	41	18	21	13	101
400-599	8	32	29	15	15	189
600-800	7	33	25	18	16	166
Powyżej 800 zł	14	38	15	23	9	127
Ocena własnych war. mater.						
Złe	6	31	28	16	19	379
Średnie	9	36	20	20	16	476
Dobre	9	42	19	22	8	205
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	16	50	15	7	11	78
Raz w tygodniu	8	39	23	17	13	558
1-2 razy w miesiącu	4	29	23	23	22	150
Kilka razy w roku	6	26	26	25	17	182
W ogóle nie uczestniczy	3	33	18	29	17	91
Poglądy polityczne						
Lewica	5	37	28	22	9	252
Centrum	7	36	24	23	10	336
Prawica	12	42	24	16	7	205
Trudno powiedzieć	7	28	16	15	34	267